

Z badań osady neolitycznej w Komarnicach pow. Przemyśl

Badania przeprowadzone w roku 1965¹ na stanowisku ceramiki wstęgowej rytej w Komarnicach pow. Przemyśl nie dostarczyły poza uzyskaniem pewnej ilości materiału fotograficznego, bliższych danych o charakterze tej osady. Ograniczenie się bowiem do wyeksplorowania najbardziej zagrożonych i w niektórych wypadkach częściowo zniszczonych obiektów, występujących w brzegach po obydwu stronach drogi biegnącej z Przemyśla do Komarnic, na odcinku wynoszącym ponad 100 m, nie mogło przynieść rozwiązania specyfiki tego stanowiska.

Bez porównania więcej danych o tym obiekcie dały wykopaliska przeprowadzone w roku 1967. Zlokalizowane zostały w trójkącie, którego ramiona stanowią: droga polna od strony północnej, od strony południowo-wschodniej droga bita, a od zachodu żywopłot oddzielający posiadłość plebanii. Powierzchnia trójkąta wynosi ponad 0,5 ha i aktualnym dysponentem, po przekazaniu tego terenu przez GRN w Fredropolu jest Powiatowy Ośrodek Zdrowia w Przemyślu, natomiast użytkownikami miejscowi rolnicy. Na tym właśnie płaskim terenie planowana jest budowa gromadzkiego Ośrodka Zdrowia, w związku z czym zaistniała konieczność przeprowadzenia badań archeologicznych, które trwały blisko dwa miesiące (sierpień — wrzesień). Koncentrowały się one wzdłuż wyżej wspomnianego żywopłotu od strony południowo-zachodniej na wąskiej działce o szerokości 10 m, dzierzawionej przez S. Lewa.

Przebadano 7,5 ara z tym, że 6,5 ara wyeksplorowano w części południowej działki, natomiast 1 ar przy drodze polnej od strony północnej. Najlepszych efektów dostarczył przebadany odcinek południowy. W trakcie jego eksploracji natrafiono na ślady jednej całej chaty słupowej i fragmenty dwu innych oraz 24 jamy. Na odcinku północnym na powierzchni jednego ara wyeksplorowano 8 jam. Odkryta chata słupowa posiada kształt prawie prostokątny o długości 22 m, szerokości dochodzącej do 8 m od strony południowej i 6 m od strony północnej, a usytuowana jest na osi północ—południe.

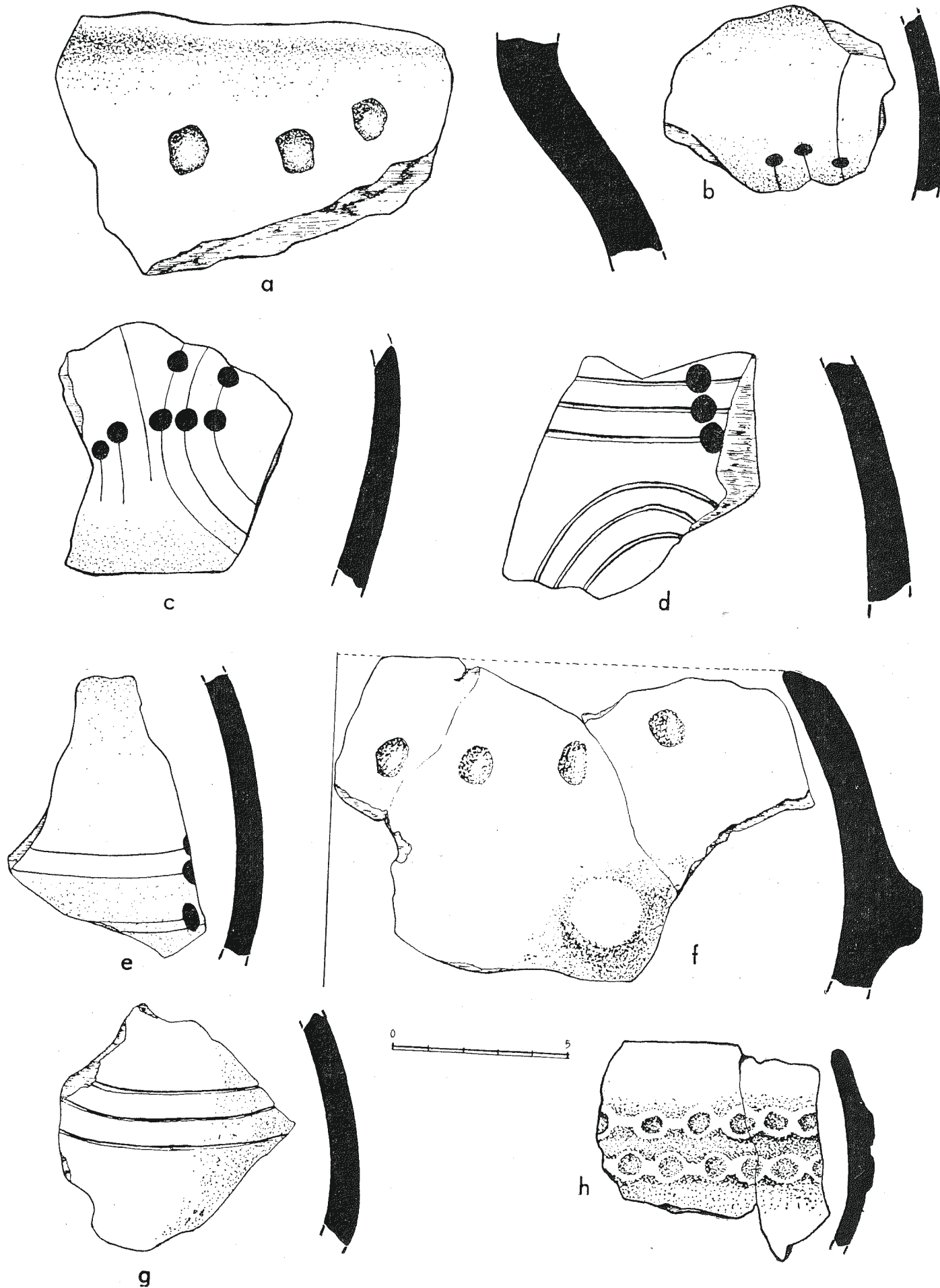
Jej granice wytyczają rzędy ciemnych, okrągłych lub z lekka owalnych plam po słupach oddalonych od siebie przeciętnie od 1—1,5 m, od strony północnej i południowej natomiast granicę chaty poza rzędem słupów stanowią również płytkie rowki o szerokości dochodzącej do 25 cm i głębokości od 5—10 cm. Ponadto w obrębie tegoż zarysu znajdują się trzy równoległe rzędy słupów występujące w odległości od 2—3 m od siebie. Średnica plam po słupach jest bardzo zróżnicowana i waha się od 20—90 cm. Jest rzeczą zastanawiającą, że większe średnice zarysów po słupach (początkowo interpretowano je nawet jako jamy) wią-

żą się ściśle z odpowiednią głębokością oraz ich rozmieszczeniem w obrębie chaty. O ile bowiem zarysy o średnicy od 20—60 cm sięgają przeciętnie głębokości od 5—20 cm i właśnie one stanowią zewnętrzną granicę chaty, to o średnicy większej niż wymieniona znajdują się już w jej obrębie.

Poza tym stwierdzono, że średnice okrągłych względnie owalnych plam po słupach w niektórych przypadkach nie odpowiadają właściwym przekrojom słupów. Zaobserwowano bowiem, że na niektóre słupy wcześniej celowo wykopywano odpowiednie dołki, do których je wpuszczano, a następnie obsypywano przypuszczalnie wyrzuconą poprzednio ziemią. Fakt powyższy daje się łatwo zaobserwować w wypełniskach tychże zarysów. Nigdy bowiem w miejscu usadowienia słupa nie znaleziono żadnych fragmentów ceramiki względnie krzemieni, natomiast wymienione znaleźiska, wprawdzie bardzo rzadko i bardzo małe, ale występują po jego bokach. Słupy, na które celowo wygrzebywano dół rozmieszczone są, jak wyżej wspomniano przeważnie w trzech równoległych rzędach w obrębie chaty i ich średnica jest większa od pozostałych. Przypuszczalnie wiąże się to z funkcją jaką one spełniały i wydaje się, że na nich a nie na zewnętrznym szeregu słupów spoczywał główny ciężar konstrukcji chaty. O spełnianiu głównej funkcji nośnej świadczyłoby i to, że słupy te na skutek ciężaru na nich spoczywającego, zostały wciśnięte w niektórych przypadkach poza dolny poziom wykopanych na nie dołków. I wreszcie jeszcze jeden moment który należy zasygnalizować to ten, że zdecydowana większość słupów nie była usadawiana pionowo ale ukośnie.

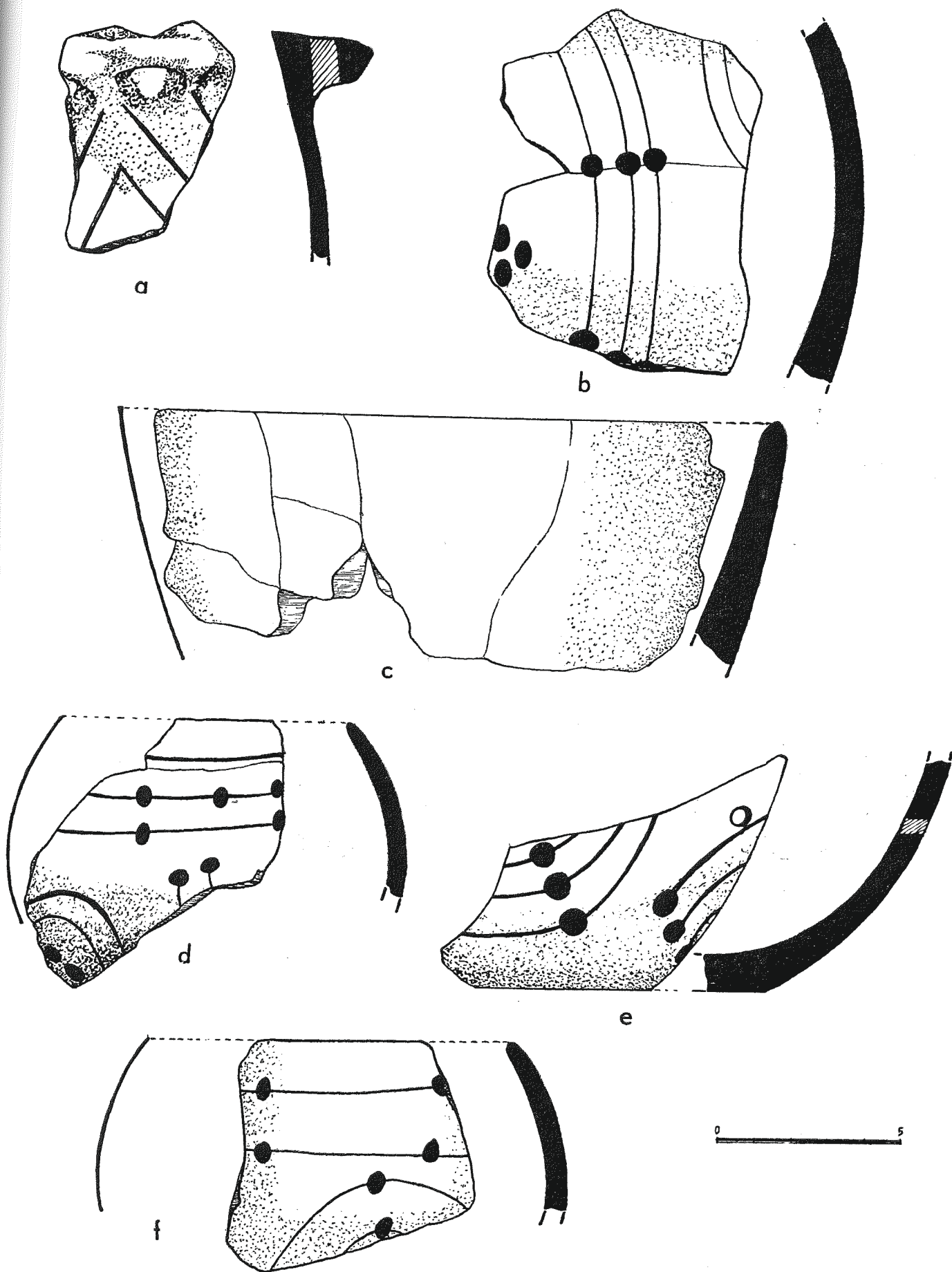
W obrębie omawianej chaty znajdowały się tylko dwie jamy (jama nr 13 i 17) z tym, że jama nr 13 kształtu owalnego o wymiarach: 1,5 × 2 × 1,3 m mogła ewentualnie spełniać funkcję paleniska, o czym świadczyłaby znaczna ilość węgla drzewnego oraz polepy. Natomiast jama nr 17 jest usytuowana na granicy zewnętrznej pasa słupów od strony zachodniej. Stąd też wydaje się, że jest ona późniejsza od chaty, co potwierdzały również materiał ceramiczny w niej występujący. Po zewnętrznej stronie chaty, ale w jej bezpośredniej bliskości od strony południowej, wschodniej i zachodniej wystąpiły jamy nr nr: 8—12, 15—16 i 18. Nie wszystkie jednak można było wyeksplorować ze względu na istniejące warunki terenowe. Powyższe jamy były przeważnie kształtu owalnego, względnie zbliżone do prostokąta. Z ich rozmieszczenia wynika, że spełniać one mogły tylko funkcję gospodarczą.

O dwu pozostałych, częściowo tylko odkrytych chatach niewiele da się powiedzieć. To, występuje nie tylko dość znaczna różnica co już można było zaobserwować to fakt, że

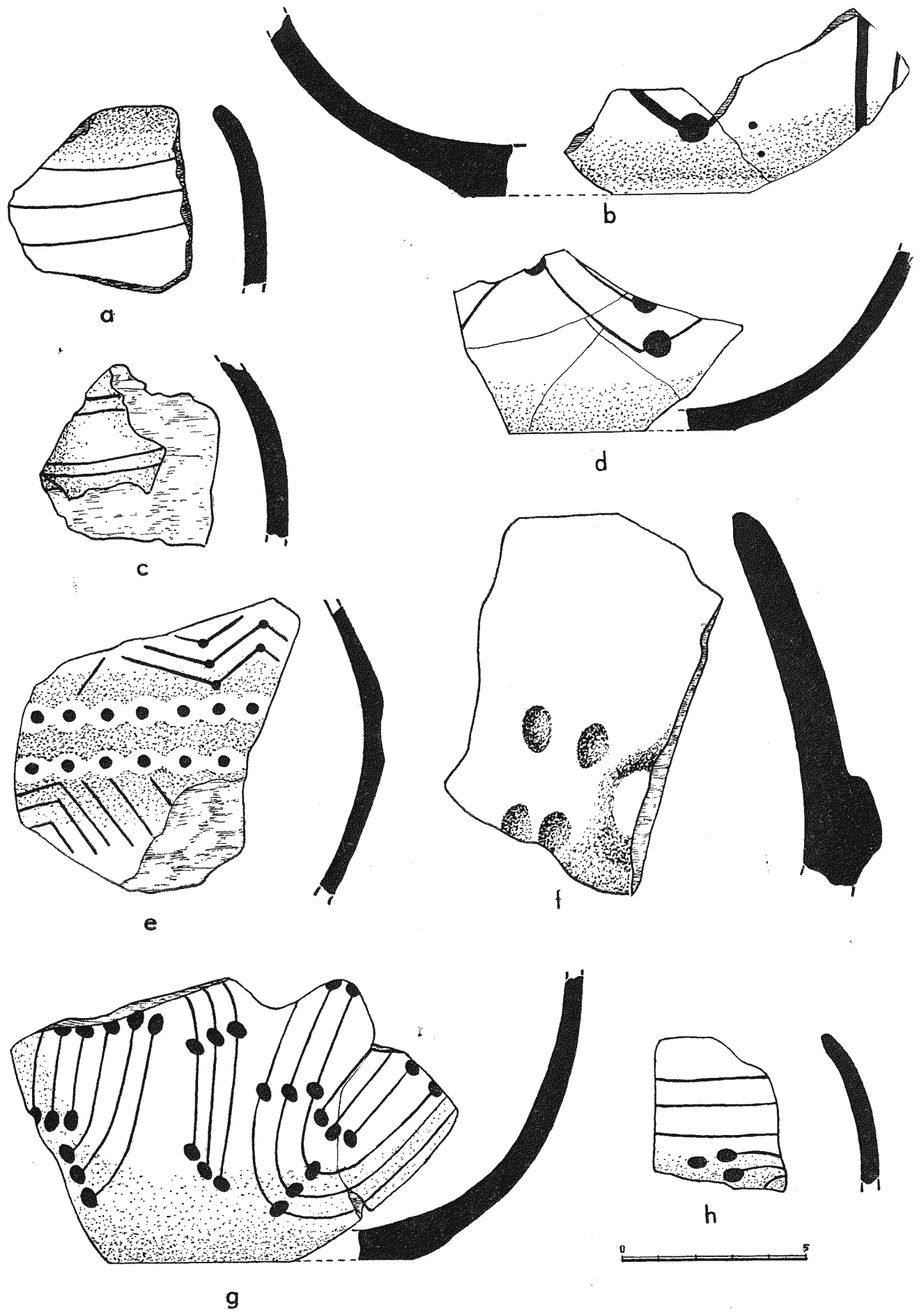

Ryc. 1. KORMANICE pow. Przemyśl, stan. 1, Fragmenty naczyń: a — g — z warstwy kulturowej; h — z jamy nr 34.

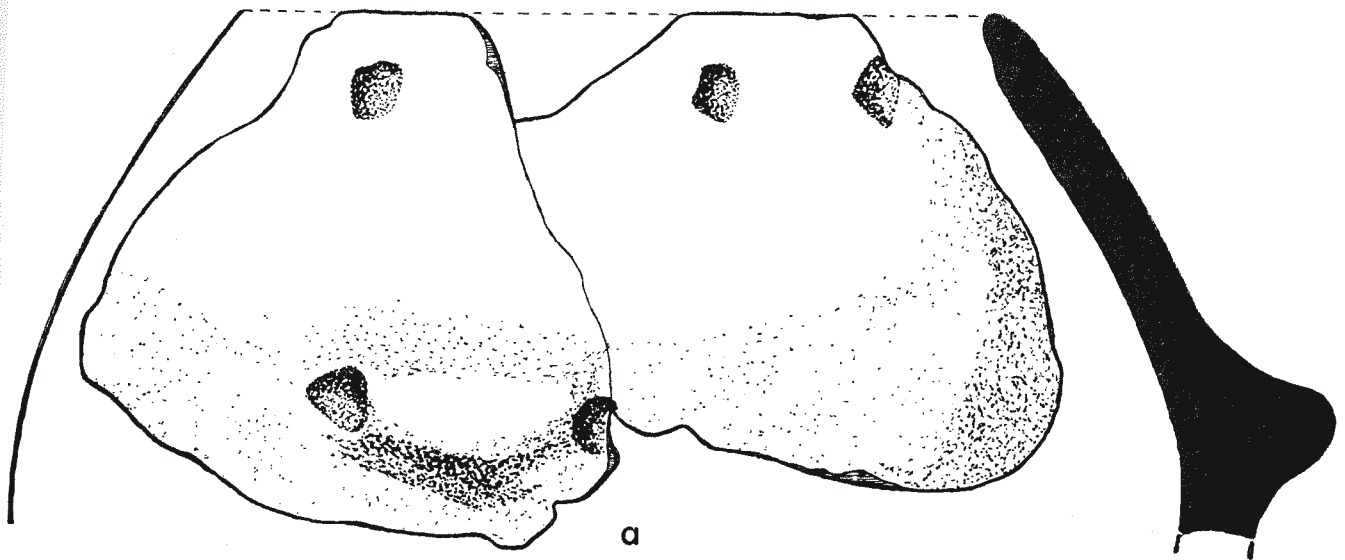

Ryc. 2. KORMANICE pow. Przemyśl, stan. 1. Fragmenty naczyń: a — c — z warstwy kulturowej; d — f — z jamy nr 10.

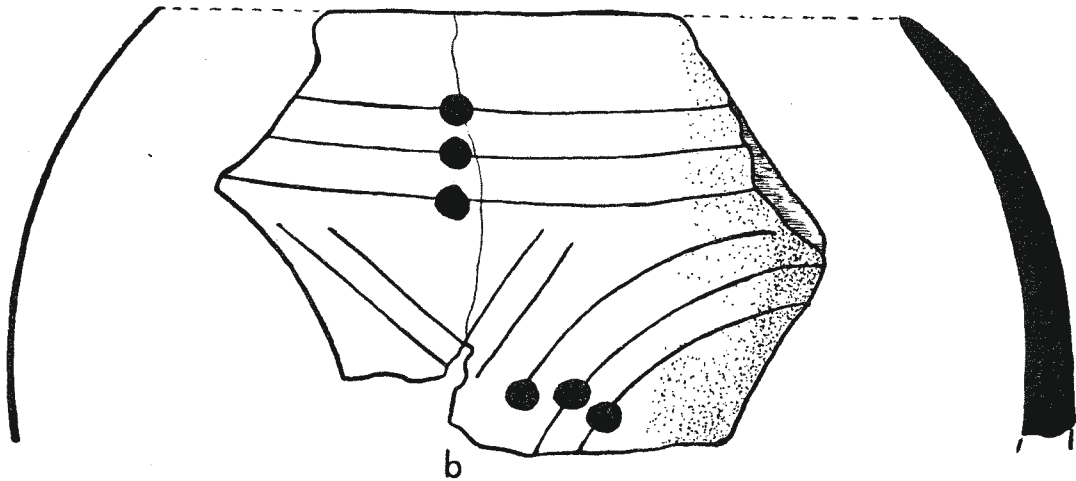

Ryc. 3. KORMANICE pow. Przemyśl, stan. 1. Fragmety naczyń: a — d — z jamy nr 8; e — z jamy nr 19; f — h — z jamy nr 34.

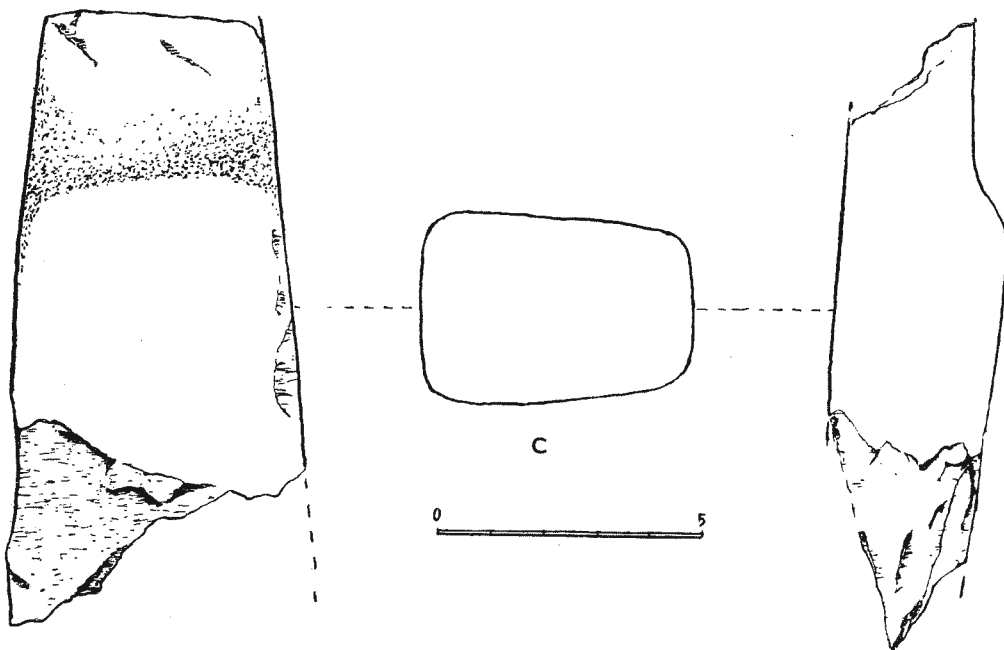

a

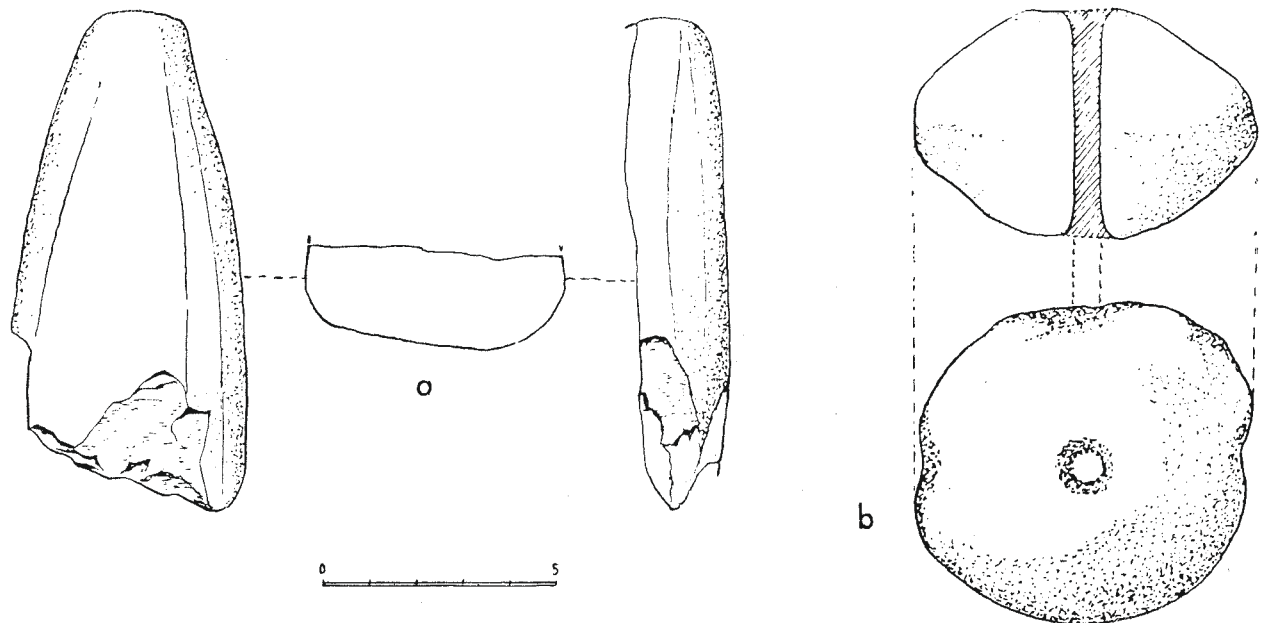

b

c

Ryc. 4. KORMANICE pow. Przemyśl, stan. 1. Fragmenty naczyń: a — z jamy nr 38; b — z jamy nr 34; c — motyka z łupku z jamy nr 27.

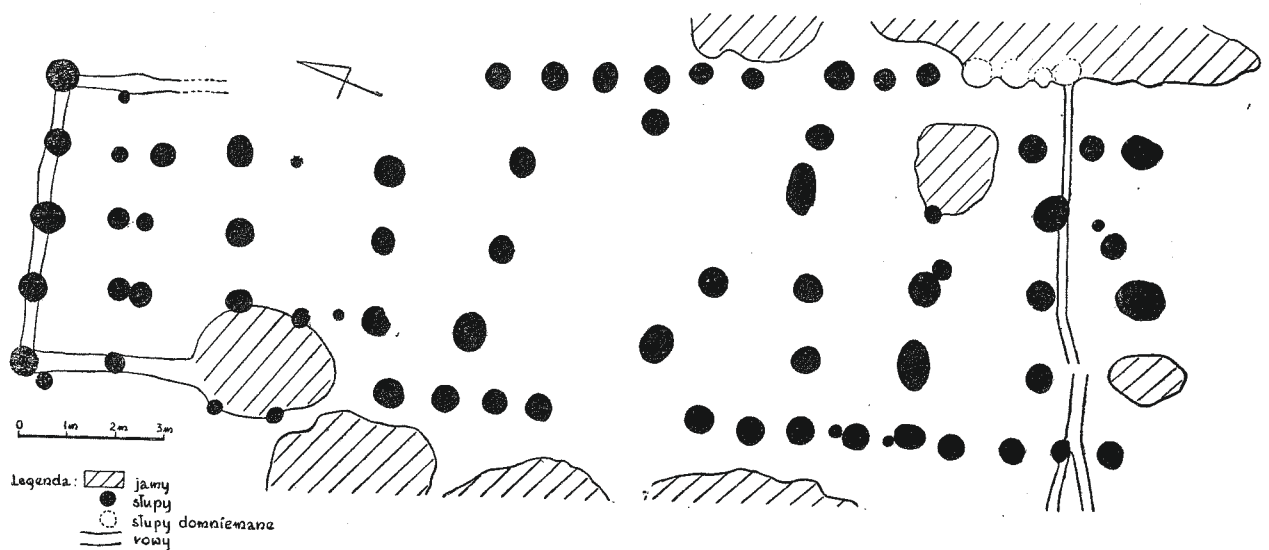

Ryc. 5. KORMANICE pow. Przemyśl, stan. 1; a — motyka z łupku z jamy nr 19; b — przędlik tkacki z jamy nr 10.

w usytuowaniu między nimi, ale również i w porównaniu z wyżej omówioną. W ich bezpośrednim sąsiedztwie wystąpiło 13 jam (nr nr: 19—21 i 30—39) i są one kształtu nieregularnego, wydłużonego owalu, względnie prostokątnego. Inwentarz zabytkowy w postaci fragmentów ceramiki, narzędzi krzemienych, z łupku oraz obsydianu wystąpił przede wszystkim w warstwie kulturowej zalegającej bezpośrednio nad chatami i w bezpośrednim ich sąsiedztwie, w mniejszym stopniu w poszczególnych jamach. Ceramika pochodząca zarówno z jam jak i z warstwy kulturowej przedstawia dość jednolity charakter. Reprezentowana jest, jeśli chodzi o ceramikę cienkościenną przez różnej wielkości czarki kuliste i misy

oraz naczynia zasobowe, wśród których poza czarkami kulistymi większych rozmiarów wyróżnić można naczynia z cylindryczną szyjką i kulistym brzuścem, jajowate i workowate.

W zakresie zdobnictwa ceramiki cienkościennej przeważa zdecydowanie ornamentyka nutowa, krzywolinijna w postaci łuków otwartych ku górze lub dołowi, zachodzących często na siebie o kierunku naprzemian zmiennym. Powyższe zdobnictwo występuje niekiedy w połączeniu z poziomymi liniami równoległymi do krawędzi naczyń. Stosowane są również motywy kątów wsuwanych łącznie z ukośnymi liniami, względnie wszystkie w/w elementy występują równocześnie. Prócz wymienionych elementów zdobniczych na naczyniach cienko-

Ryc. 6. KORMANICE pow. Przemyśl, stan. 1. Rzut poziomy chaty słupowej.

ściennych natrafiono również na biegnące wokół naczynia podwójne listwy plastyczne z odciśkami palców.

Naczynia zasobowe zdobione są zazwyczaj przy pomocy dołków palcowych występujących przy brzegu naczynia oraz guzków spłaszczonych, podłużnych, stożkowatych o podstawie okrągłej lub kwadratowej.

Ceramika cienkościenna wykonana jest z gliny schudzonej albo drobno tłuczonymi skorupami i w tych wypadkach jej powierzchnia jest gładka (rzadsze przypadki), względnie drobno tłuczonym piaskowcem, co powoduje dużą szorstkość ich zewnętrznej powierzchni. Ceramika grubościenna natomiast wykonywana była

w przeważającej ilości z gliny schudzonej domieszką organiczną względnie tłuczonego piaskowca lub obu składników razem.

Poza wymienioną ceramiką znaleziono dwa fragmenty naczyń należące do kultury bukowogórskiej. Jeden odkryto w jamie nr 17, jest to fragment cylindrycznej szyjki, drugi w jamie nr 19 pochodzący z części przydennej naczynia. Obydwa zdobione są charakterystycznym ornamentem dla tej kultury.

Z innych zabytków znalezionych podczas badań, to kilkanaście odłupków z obsydianu, częściowo zużyty rdzeń z tego surowca oraz fragment motyczki wykonanej z łupku barwy kawowej.

Przypisy

¹ T. Aksamić, *Badania archeologiczne osady neolitycznej w Kormanicach, pow. Przemyśl*, Sprawozda-

nie Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za rok 1965, Rzeszów 1966, s. 23—27.